

การสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 COMMUNICATION AND LANGUAGE TACTICS THROUGH SONGS ABOUT THE COVID-19 SITUATION

รุ่งรัตน์ ทองสกุล^{*}
Rungrat Thongsakul^{*}

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Programs in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phuket Rajabhat University

Received: 16 April 2021

Accepted: 16 September 2021

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาที่พบในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ข้อมูลการวิจัยเก็บรวบรวมจากเพลงที่เผยแพร่ในเว็บไซต์กะปุกดอทคอม และยูทูบ ระหว่างเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563 ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 41 เพลง โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยในสาขาภาษาศาสตร์ในด้าน การวิเคราะห์ความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการสื่อความหมาย พบ 2 ลักษณะ ตามลำดับ ได้แก่ 1.1) การต่อสู้โรคโควิด 19 พบ 4 ลักษณะ ได้แก่ การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 การให้กำลังใจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 การปฏิบัติงาน ของบุคลากรทางการแพทย์ และอาการของผู้ป่วยโควิด 19 และ 1.2) การใช้ชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 สภาพสังคมที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 การให้ความช่วยเหลือและสร้างความสามัคคี และการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ และ 2) ด้านกลวิธีการใช้ภาษา แบ่งเป็น กลวิธีทางศัพท์ พบลักษณะที่โดดเด่น 4 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ การเล่นคำ คำทับศัพท์

^{*} ผู้ประสานงาน: รุ่งรัตน์ ทองสกุล
อีเมล: rukre.r@hotmail.com

ภาษาอังกฤษ และการใช้ภาษาไทยถิ่น และกลวิธีทางภาพพจน์ พบ 7 ลักษณะ ได้แก่ ปฏิพจน์ อติพจน์ อุปมา อุปลักษ์ณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิภาคพจน์ และนามนัย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์เพลงให้ความสำคัญกับ การสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 จึงปรากฏการสื่อความหมายในหลายบทเพลง โดยเฉพาะการให้คำแนะนำการใช้ชีวิต การให้กำลังใจ และการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ภาษาเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ และเข้าถึงบทเพลงโดยง่าย รวมทั้งโน้มน้าวใจให้คล้อยตามเรื่องราวที่ปรากฏในเพลง

คำสำคัญ: โรคระบาด, COVID-19, เพลง, การสื่อความหมาย, กลวิธีการใช้ภาษา

Abstract

The purpose of this study was to study the meaning of communication and language tactics through songs about the COVID-19 situation found in the songs related to the COVID-19 situation. Research data were collected from songs published on www.kapook.com and YouTube websites between January-July 2020 by means of purposive sampling of 41 songs through the research conceptual framework in the field of linguistics in terms of semantic analysis and tactics for the use of language.

As the results, the study revealed that 1) In terms of communication aspect, 2 characteristics were noticed, respectively: 1.1) The fight against COVID-19, 4 characteristics were discovered, namely advice on how to live during the COVID-19 situation; encouragement extended to those affected by COVID-19; the impact of the COVID-19 epidemic performance of medical personnel, and symptoms of COVID-19 patients and 1.2) Living life during the Covid-19 situation; there were 4 characteristics: the situation of the epidemic of COVID-19, the social condition with the epidemic of COVID-19, the assistance and creation of harmony and the operation of government agencies; and 2) the method of using language was divided into lexical tactics in which 4

outstanding characteristics were found, namely word repetition, word play, English transliteration. and the use of Thai dialects and according to the figurative tactics, 7 characteristics were found, namely, rhetorical question, hyperbole, metaphor, personification, paradox and noun. The results showed that the composer focused on communicating the fight against COVID-19, thus appearing to convey meaning in many songs, especially giving advice on life encouragement and work of medical personnel. It also found that there are tactics for using language to help the listeners understand with easy access to songs including persuading to follow the story appeared in the song.

Keywords: Epidemic, COVID-19, Songs, Communication, Language Tactics

บทนำ

นับตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2562 ประเทศไทย และทั่วโลกประสบเหตุการณ์ความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ โดยเริ่มต้นที่ประเทศจีนได้รายงานต่อองค์การอนามัยโลกว่า ในเมืองอู่ฮั่นพบผู้ป่วยจำนวนมากเป็นโรคปอดอักเสบจากการติดเชื้อไวรัสที่เกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือที่ตั้งชื่อภายหลังว่า “โควิด 19” กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (2563) กล่าวว่า โรคติดเชื้อดังกล่าวมีสาเหตุจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 โดยพบการแพร่เชื้อจากคน สัตว์คน ต่อมาองค์การอนามัยโลกประกาศให้การแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นภาวะการระบาดใหญ่ทั่วโลก มีจำนวนผู้ติดเชื้อ และผู้เสียชีวิตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์ข้างต้นทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องระมัดระวังตัวเพื่อป้องกันการติดเชื้อ และเฝ้าสังเกตอาการ เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้คนที่เต็มไปด้วยความเครียด หดท้อกำลังใจ และหมดหวัง ทำให้มีการนำเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยลดภาวะความเครียด รวมถึงให้แนวทางการดำเนินชีวิต บทเพลงเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่นำเสนอเนื้อหาผสมท่วงทำนองเพื่อสร้างกำลังใจให้ผู้คนแนะนำวิธีป้องกันตนเอง สร้างความบันเทิงด้วยการล้อเลียนสังคม และวิถีชีวิตของผู้คนที่ต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว

เพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด โดยใช้เนื้อหา และท่วงทำนองของเพลงเป็นสื่อ ทำให้ผู้รับสารได้รับสาระความรู้ แง่คิด และเกิดความรู้สึกต่าง ๆ โดยผู้ประพันธ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียบเรียงเรื่องราวจากจินตนาการ และแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดความรู้สึก อารมณ์ ความคิดตามสภาพแวดล้อม รวมถึงบันทึกเหตุการณ์ที่ได้จากประสบการณ์และการดำเนินชีวิตในสังคม (วิจิตรา อาจบำรุง, 2553) เพลงจึงเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนสภาพสังคมในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงมีการศึกษาเพลงในลักษณะต่าง ๆ เช่น การศึกษาเพลงที่กล่าวถึงสถานการณ์หรือบุคคลสำคัญ เช่น การศึกษาของ ดวงรัตน์ คูหะเจริญ (2557) เรื่อง “เนื้อหาและภาษาในเพลงที่เกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554: ภาพสะท้อนสังคมไทย” เป็นการศึกษาเนื้อหา และการใช้ภาษาในบทเพลงที่เกี่ยวกับเหตุการณ์น้ำท่วม รันตนา ทิมเมือง และศรัญญ์ทิศา ชนะชัย ภูวัฒน์ (2551) เรื่อง “การสื่อความหมายในบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เป็นการศึกษาแนวคิด แรงบันดาลใจ และโอกาสในการสร้างสรรค์บทเพลงเทิดพระเกียรติ วิธีการสื่อความหมาย รูปแบบการนำเสนอ ภาษา และเนื้อหาของเพลงที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ สุวรรณา งามเหลือ (2562) เรื่อง “เนื้อหาและภาษาในบทเพลงถึง ‘พ่อ’ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร” เป็นการศึกษาเนื้อหา ภาพสะท้อน รวมถึงการใช้ภาษาในบทเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราว และความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเพลงบางประเภท เช่น เพลงเพื่อชีวิต ของ คฑาวุธ ทองไทย (2562) เรื่อง “การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตของไทยจากแนวพัฒนาการ สู่การวิเคราะห์ การประกอบสร้างวาทกรรมทางสังคม” เป็นการศึกษาเพลงเพื่อชีวิตในเชิงพัฒนา และในเชิงวาทกรรม เป็นต้น

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทำให้มีผู้ประพันธ์เพลงเพื่อสื่อความหมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น และมีกลวิธีการใช้ภาษาในการประพันธ์เพลงที่มีชั้นเชิงน่าสนใจ เช่น

“โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะไป โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะตาย โคถึก โคขุน โคไทย ไม่อันตรายเหมือนโควิดโนนทิน เรา เรา เรามาร่วมพลัง กินร้อนช้อนกลาง หรือกินร้อนช้อนกู सा सा สามัคคีกันไว้ เผื่อแผ่น้ำใจ ให้ใคร ๆ ได้รู้ เราจะสู้มันไปด้วยกัน เราจะชนะมันไปด้วยกัน โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะไป โควิด 19 เจ้าเมื่อไรจะตาย โคถึก โคขุน โคไทย ไม่อันตรายเหมือนโควิดโนนทิน” (โควิด 19)

บทเพลงข้างต้น มีการสื่อความหมายด้านการใช้ชีวิตในประเด็นการให้ความช่วยเหลือ และสร้างความสามัคคี การรวมพลังที่จะดูแลตัวเองและสังคมเพื่อให้ฝ่าวิกฤตครั้งนี้ไปด้วยกัน และมีการสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 ในประเด็นการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิต แนะนำหลักปฏิบัติในการรับประทานอาหารที่ป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค นอกจากนี้ในด้านกลวิธีการใช้ภาษา พบว่า ในประเด็นกลวิธีทางศัพท์ มีการซ้ำคำ คำว่า “โคถึก โคขุน โคไทย โควิด” เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ และเน้นย้ำให้เห็นว่าไม่มี “โค” ชนิดใดที่อันตรายและน่ากลัวไปกว่า “โควิด” มีการเล่นคำ คำว่า “กินร้อนช้อนกลาง” “กินร้อน ช้อนกู” เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาเรื่อง “การสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19” โดยเลือกศึกษาเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโควิด 19 เพราะเชื่อว่าเพลงเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างกำลังใจให้แก่ผู้คนในสังคม ทั้งผู้ติดเชื้อ บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์อันวิกฤตนี้ ซึ่งการศึกษครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงลักษณะของการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาที่ปรากฏในเนื้อเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษาในเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา บทเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง ที่เผยแพร่ในเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563 โดยเผยแพร่ในเว็บไซต์กะปุกดอทคอม (Kapook.com) และยูทูบ (YouTube) เป็นเว็บไซต์ที่มีการรวบรวมข้อมูลวิดีโอทัศนขนาดใหญ่ และเป็นเว็บไซต์ที่มีผู้เข้าชมจำนวนมาก โดยบทเพลงดังกล่าวนำเสนอผ่านผู้ขับร้องที่มีความหลากหลาย เช่น นักร้องอาชีพ นักแสดง กลุ่มบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

2.2 ถอดเนื้อเพลง และบันทึกเนื้อเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19

2.3 นำเนื้อเพลงทั้งหมดมาวิเคราะห์ลักษณะการสื่อความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษา โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยในสาขาภาษาศาสตร์ในด้านการวิเคราะห์ความหมาย และกลวิธีการใช้ภาษา

2.4 เขียนรายงานผลการวิจัยเขียนโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. การสื่อความหมาย เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก เนื้อหาสาระ หรือเหตุการณ์ที่ผู้ประพันธ์เพลงซึ่งเป็นผู้สร้างรหัสทำหน้าที่สื่อสารสัญญาณเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ผ่านบทเพลง เฟอร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand De Saussure) (1974) แยกประเภทและระดับความหมายที่อยู่ในสัญญาณว่าแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายโดยอรรถ และความหมายโดยนัย (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) บทเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง ผู้วิจัยพบว่าการสื่อความหมายองค์รวม ทั้งโดยอรรถ และโดยนัย 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การสื่อความหมายด้านการใช้ชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบ 4 ลักษณะ ได้แก่

1.1.1 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 พบจำนวน 10 เพลง เช่น

“โควิดโน่นทีนจากเมืองจีนข้ามแดนเข้ามา” (โควิดชาลิมาถอดเค้อ)

“โรคโควิดมันระบาดทั่วไทย” (โควิดมาน้ำตาไหล)

“โควิดกำลังระบาดทั่วโลก...ร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤตลามไป ทั่วทิศทั้งเมืองไทยเมืองนอก” (COVID-19)

“โคโรนา มันมาจากประเทศ China...มันเกิดจากเมืองอู่ฮั่น...ผู้ติดเชื้อแปดหมื่นกว่าคน...ได้ยืนข่าวตอนนี้มันยังตายไปแล้วสามพันกว่าคน” (โคโรนา)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทั้งในส่วนของที่มาว่า แพร่เชื้อมาจากเมืองอู่ฮั่นของประเทศจีน ทำให้ระบาดไปทั่วทั้งประเทศไทย และทั่วโลก รวมทั้งบอกจำนวนผู้ป่วย และผู้เสียชีวิตที่มีจำนวนมากจนน่าตกใจ การสื่อความหมายจากบทเพลงทำให้ทราบสถานการณ์ความเป็นไปที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่ความกลัวที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อป้องกันตนเองมากขึ้น

1.1.2 สภาพสังคมที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 พบจำนวน 10 เพลง เช่น

“เค้าให้กักตัวไม่ใช่กักตุน...เศรษฐกิจทลายใครก็ขาดทุน ในตลาดยังขาดหน้ากาก” (เว้นระยะ)
 “หน้ากากนั้นมีไม่พอสำหรับคุณหมอ พยาบาล และผู้ป่วย” (รวมใจไทยข้ามโควิด-19)
 “ได้ตั้งจมูกลงไป อีกครึ่งหนึ่งเธอเป็นอย่างไร หน้ากากเธอนั้นจะหนักขึ้น” (ครึ่งบน (50%))
 “การทำงานทุกอย่างเริ่มเลวร้าย” (ไทยกอดไทย)
 “ปีนี้ ไม่มีสงกรานต์ หนุ่มสาวอยู่บ้าน ดีพุงสุขใจจูบเบย ตื่นเช้าเปิดดูเฟซบุ๊กเช็กข่าว กดแอปสั่งข้าว” (สงกรานต์ 2020)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงความเป็นไปของผู้คนในสังคม รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่พบว่า มีการกักตุนสินค้า ทำให้สินค้าขาดแคลน ส่งผลต่อราคาสินค้าที่สูงขึ้น โดยเฉพาะหน้ากากอนามัยที่มีราคาสูงกว่าภาวะปกติหลายเท่าตัว มีการประชาสัมพันธ์ให้ช่วยกันบริจาคหน้ากากอนามัยให้แก่โรงพยาบาล ด้วยความต้องการใช้งานในปริมาณสูง สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างปัญหาแก่บุคลากรทางการแพทย์ นอกจากนี้การใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนที่ต้องสวมหน้ากากอนามัยจนแทบจำหน้ากันไม่ได้ ความเบื่อหน่ายที่ต้องอยู่แต่ในบ้านตามนโยบายห้ามออกนอกเคหสถาน การให้เว้นระยะห่างทางสังคม รวมถึงการงดจัดงานประเพณีรื่นเริง สื่อออนไลน์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับหลายคนที่ใช้เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือสร้างความบันเทิงให้แก่ตนเอง การสื่อความหมายจากบทเพลงทำให้ผู้ฟังทราบถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งด้านลบ และด้านบวก รวมทั้งการสร้างความตลกขบขันต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลาย

1.1.3 การให้ความช่วยเหลือ และสร้างความสามัคคี พบจำนวน 10 เพลง เช่น

“เริ่มที่ตัวเอง ไม่สามัคคีไม่ได้แล้ว อย่างมาวมาโทษกัน...เศรษฐกิจทลายใครก็ขาดทุน” (เว้นระยะ)
 “ฉันทเห็นแสงแพรวพราว ปรากฏอยู่ในโมเดิร์น” (จะไม่ทิ้งกัน)
 “หน้ากากนั้นมีไม่พอ...ใครมีของงมาช่วยมาบริจาค” (รวมใจไทยข้าม COVID-19)
 “ไทยกอดไทยไปด้วยกัน” (ไทยกอดไทย)
 “ทุกคนต้องช่วยกัน” (ขอเพียงความเข้าใจ)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายให้ทุกคนหันมาช่วยเหลือ และสามัคคีกัน เพื่อเป็นพลังในการแก้ปัญหา เช่น การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ไม่ซ้ำเติมผู้ที่กำลังเดือดร้อนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยบริจาคสิ่งของ เป็นต้น เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่สิ่งเล็ก ๆ เหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างกำลังใจให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้เป็นอย่างดี การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นการแสดงให้เห็นความสำคัญและพลังที่

เกิดจากน้ำใจ ความสามัคคี เพื่อให้คนในสังคมหันมาแบ่งปันน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น

1.1.4 การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ พบจำนวน 3 เพลง ได้แก่

“รัฐบาลไม่หวั่นรับมือกับประชาชนเต็มที่” (โควิคมาน้ำตาไหล)

“รัฐไม่ทิ้งดูดา คอยเป็นห่วงและเป็นใย” (ขอเพียงความเข้าใจ)

“วอนนักการเมืองช่วยที ประชาชนติดคำ ๆ เห็นทะเลาะกันอยู่เข้าคำ เมื่อไรจะทำเพื่อประชาชน”

(โควิค 19)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงการทำงานของรัฐบาล รวมถึงนักการเมือง เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องร่วมกันแก้ไข โดยเฉพาะรัฐบาล นักการเมือง ซึ่งเป็นคนของประชาชนที่ต้องทำหน้าที่แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้ประพันธ์เพลงได้นำเสนอข้อมูลการทำงานที่ของรัฐบาล ทั้งการหาวิธีแก้ปัญหา การดูแลห่วงใย และให้กำลังใจประชาชน แต่ก็มีเนื้อหาบางเพลงที่สื่อความหมายในเชิงตำหนิว่านักการเมืองไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เพราะวุ่นวายกับการทะเลาะเบาะแว้งจนลืมทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นการย้าเตือนให้บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐทราบว่าการกระทำ หรือทุกผลงานเป็นที่จับจ้องและคาดหวังจากประชาชน รวมถึงประชาชนเองก็ทราบข้อมูลการทำงานของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นคนของประชาชน ซึ่งสิ่งที่ทำนั้นมีทั้งด้านดี และด้านบกพร่องที่ควรแก่การปรับปรุง

1.2 การสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 พบ 4 ลักษณะ ได้แก่

1.2.1 การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบจำนวน 22 เพลง เช่น

“หน้ากากอนามัยใส่เอาไว้...อย่าไปที่คนเขาพลุกพล่าน....หมั่นล้างมือด้วยนะ” (COVID-19 มะ ล่องก่องแก่ง)

“ถ้าอยากให้อันที่รักเรายังปลอดภัย ห่างกันระยะหนึ่งจะได้ไหม ทั้งระยะทาง เว้นระยะห่าง ...ดูแลตัวเองดี ๆ...อยู่บ้านก็ฝึกกลิ้งกันดีกว่า” (เว้นระยะ)

“รณรงค์ให้หมั่นล้างมือ กินของร้อน ซ้อนกลางส่วนตัว ป้องกันล้มผัสสารคัดหลั่ง ระวังมือที่เปื้อนไปจับใบหน้า หน้ากากกีดเชื้อให้ถูกที่ถูกทาง ใครที่เสี่ยงก็ให้อยู่บ้าน 14 วัน” (รวมใจไทยข้ามโค วิด-19)

“ไม่ว่าอยู่แห่งหนใด กักตัวเองไว้ อย่าไปสังสรรค์” (หยุดเชื้อเพื่อชาติ)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายเพื่อให้คำแนะนำการดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากโควิด 19 การปฏิบัติตนในสภาวะของความปกติใหม่ หรือ New Normal และต้องปฏิบัติตามหลัก Social distancing เช่น หมั่นล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย อย่าไปในสถานที่ที่มีผู้คนหนาแน่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังแนะนำให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การฝึกทักษะวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไป เป็นต้น การที่ผู้ประพันธ์เพลงได้เลือกนำเนื้อหาการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตมานำเสนอนั้น เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว จำนวนผู้ติดเชื้อมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุก ๆ วัน การนำเสนอเนื้อหาเช่นนี้เพื่อให้ผู้ฟังมีความรู้ที่จะใช้ป้องกันตนเองจากโควิด 19 นั้นเอง

1.2.2 การให้กำลังใจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 พบจำนวน 20 เพลง เช่น

“ยืนยันว่าจากนี้จะไม่ปลอดภัย อย่าเพิ่งถอดใจ...เข้าใจไหม” (วันระยะ)

“ส่งกำลังใจให้กันและกันก่อน ในความทุกข์ร้อนที่เราเจออยู่” (จะไม่ทิ้งกัน)

“ขอเป็นกำลังใจให้ทุกคนจงเข้มแข็ง” (โควิดมาน้ำตาไหล)

“ฉันจะส่งแรงใจที่ฉันมี ให้เธอก้าวข้ามผ่านวันร้าย ๆ” (แรงใจ (สู้โควิด19))

“มาเติมพลังให้กันดีไหม” (หัวใจใกล้กัน)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงการให้กำลังใจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะหลายคนประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ จึงรู้สึกท้อถอย หหมดกำลังใจ รวมทั้งหวาดระแวงต่อเชื้อไวรัสที่รายล้อมรอบตัว การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นการให้กำลังใจผู้ที่อยู่ในห่วงทุกซ์ การให้ความหวังว่าสักวันเหตุการณ์เลวร้ายจะหายไป รวมทั้งให้กำลังใจในการฝ่าฟันภาวะวิกฤติไปด้วยกัน

1.2.3 การปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ พบจำนวน 16 เพลง เช่น

“แค่อยู่บ้านให้คุณหมอให้พี่พยาบาล เขาทำงานหนักให้เราทั้งที่เขายากจะกลับบ้าน” (วันระยะ)

“เธอได้พักได้นอนกันบ้างหรือเปล่า กินข้าวบ้างหรือยัง ดื่มน้ำบ้างหรือยัง ได้มีโอกาสนั่งลงกันบ้างไหม..ได้กลับไปพบครอบครัวตัวเองบ้างหรือไม่” (เธอ)

“ในมือถือยา ดวงหน้ามีความห่วงใยมาจบบาคลาไม่รังเกียจกลิ่นไอ” (ผู้หญิงสีขาว)

“เจ้าจนค่าสุดลมหายใจ สุดเอาโรคร้าย เสี่ยงกับความตาย” (ใจถึงใจ (สู้ COVID-19))

“ใจและกายขอยอมพลี แม้เสี่ยงปานได้เคยคิดลิ้นไกล” (เพราะว่าเลือกแล้ว)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงการปฏิบัติงานของแพทย์พยาบาลที่ทำหน้าที่อย่างหนัก ด้วยความกดดันที่เกี่ยวกับความเป็นความตายของผู้คน ทั้งยังทำงานท่ามกลางความเสี่ยง เพราะต้องใกล้ชิดกับผู้ติดเชื้อมากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ผู้ประพันธ์เพลงจึงนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงที่สื่อถึงยากลำบาก ความเสียสละของแพทย์พยาบาลที่เสมือนนักรบแนวหน้า เพื่อให้คนที่อยู่ข้างหลัง คือ ประชาชนรอดปลอดภัย การสื่อความหมายในบทเพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งของสื่อที่สร้างขวัญกำลังใจให้พวกเขา รวมทั้งย้ำเตือนให้ประชาชนส่งกำลังใจ ตลอดจนดูแลตัวเองเพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ นั่นหมายความว่าช่วยลดความเหน็ดเหนื่อยของบุคลากรทางแพทย์ด้วย

1.2.4 อาการของผู้ป่วยโควิด 19 พบจำนวน 7 เพลง เช่น

“มีไข้ น้ำมูกไหลมาก เจ็บคอ ใจจาม ท้องเสีย ร่างกายอ่อนเพลีย หายใจลำบาก ปวดเมื่อย...”

(COVID-19)

“จับไข้ตัวร้อน 36.5” (ดิตรียัง)

“หนูซื้อโคมากับไข่และมากับไอ” (ซูเปอร์สเปกเตอร์)

“โรคโควิดติดได้...จะปวดหัวหรือว่าไอ จะตัวร้อนหรือเป็นไข้” (กั๊กตัวทั้งอำเภอ เพื่อเธอโควิด)

บทเพลงข้างต้น เป็นการสื่อความหมายถึงอาการของผู้ที่ติดเชื้อในลักษณะต่าง ๆ สอดคล้องกับที่ กรมควบคุมโรค (2563) กล่าวถึงอาการของผู้ที่ติดเชื้อมีอาการ ไข้ ไอ อ่อนเพลีย ชีพ เจ็บหน้าอก เหนื่อย หน้ามืด เวียนหัว ปวดหัว ปวดท้อง ถ่ายเหลว คลื่นไส้ อาเจียน จมูกไม่ได้กลิ่น ลิ้นไม่รับรส เป็นต้น ผู้ป่วยบางคนเชื้อไวรัสทำลายปอดจนถึงขั้นเสียชีวิต การสื่อความหมายจากบทเพลงทำให้ผู้ฟังทราบถึงลักษณะอาการที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลนำไปสู่การรักษาได้อย่างทันท่วงที และช่วยลดการแพร่เชื้อไปสู่คนอื่น ๆ ได้

2. กลวิธีการใช้ภาษา เป็นกลวิธีการปรุงแต่งเพลงให้มีความไพเราะโดยอาศัยองค์ประกอบทางภาษาและลักษณะทางวรรณศิลป์ ซึ่งบทเพลงเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง ผู้วิจัยศึกษาวิธีการใช้ภาษาในการประพันธ์เพลง 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 กลวิธีทางศัพท์ ผู้ประพันธ์เพลงใช้กลวิธีทางศัพท์ในการปรุงแต่งคำประพันธ์ในเพลงหลายลักษณะ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอกลวิธีทางศัพท์ที่โดดเด่น 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การซ้ำคำ เพื่อสื่อความหมายหรือเน้นย้ำความหมายของคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยพบรูปแบบของการซ้ำคำ จำนวน 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1.1.1 การซ้ำคำส่วนหน้าของข้อความ เช่น

“มีขึ้น มีลง มีสุข มีทุกข์ร้อน” (ด้วยกัน)

“อยากจะไปทะเล...อยากไปเดินห้าง” (เปื้อ เปื้อ เปื้อ)

2.1.1.2 การซ้ำคำส่วนกลางของข้อความ เช่น

“เธอได้พักได้นอนกันบ้างหรือเปล่า กินข้าวบ้างหรือยัง” (เธอ)

“เพราะเราทำตัวเราเอง เหนงเราก้เหนง” (โควิดเกยตื่น)

2.1.1.3 การซ้ำคำส่วนท้ายของข้อความวรรค เช่น

“คนที่ติดแอลกอฮอล์ วันนี้อาจเป็นคุณหมอ เขาแค่พกแอลกอฮอล์ล้างมือเพื่อย้อมใจ”

(วิกิพีเดีย)

2.1.1.4 การซ้ำคำหลายส่วนของข้อความวรรค เช่น

“ครั้งเดียว บางครั้งมันก็พอกับหัวใจ แค่ครั้งบน บางคนมองก็โดนแล้ว” (ครึ่งบน (50%))

การซ้ำคำทั้ง 4 ลักษณะ เป็นการซ้ำคำในบทเพลงอย่างมีวรรณศิลป์ เป็นจังหวะหรือเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ฟังเข้าถึงอารมณ์เพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ ทั้งยังช่วยให้ผู้ฟังจดจำบทเพลงได้ง่ายขึ้น การซ้ำคำลักษณะนี้เป็นการใช้ภาษาที่ต้องการเน้นย้ำเนื้อหาสาระที่ปรากฏในบทเพลง เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านความรู้ และความสนุกสนาน จึงเหมาะสมสำหรับผู้ฟังทุกช่วงอายุ

2.1.2 การเล่นคำ เป็นการใช้คำที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการใช้คำทั่วไป เพื่อให้เกิดชั้นเชิงทางภาษา เช่น การนำคำที่มีรูปพ้องกัน หรือเสียงพ้องกัน หรือใกล้เคียงกัน มาเล่นในเชิงเสียง และความหมาย ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ เช่น

“เค้าให้กั๊กตัวไม่ใช่กั๊กตน ...ไม่ล้มผัสผม และผมไม่จับคุณ” (วันระยะ)

“ทุกอย่างมีความหมาย เคยหมายความว่าอย่างนั้น...บางคนติดแอลกอฮอล์...เขาแค่พกแอลกอฮอล์” (วิกิพีเดีย)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการเล่นคำด้วยคำว่า กั๊กตัว สื่อความหมายถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ตามที่มีการรณรงค์ให้ประชาชนอยู่ในบ้าน ส่วนกั๊กตน สื่อความหมายถึงสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติด้วยการกักเก็บสินค้าไว้บริโภคอุปโภคเฉพาะตน และครอบครัว หรือไว้จำหน่ายในราคาที่สูง ส่วนคำว่า ผม คำแรกสื่อความหมาย 2 ลักษณะ คือ เส้นผม หรือผมที่เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เป็นการแทนตัวผู้พูด ส่วนผมคำ

หลังเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้แทนตัวผู้พูด และตัวอย่างที่สอง เป็นการเล่นคำด้วยการสลับคำเพื่อสื่อความหมายให้แตกต่างกันระหว่างคำว่า ความหมาย และหมาย ความ เล่นคำพ้องเสียงคำว่า แอลกอฮอล์ โดยมีความหมายต่างออกไประหว่างแอลกอฮอล์ที่เป็นเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์กับเจลแอลกอฮอล์ที่ใช้ฆ่าเชื้อหรือใช้ทำความสะอาด เป็นต้น

การเล่นคำที่ปรากฏในบทเพลงเป็นการใช้วรรณศิลป์ที่ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ สละสลวย แสดงถึงความสามารถในการสรรคำของผู้ประพันธ์ที่ทำให้ภาษามีการพลิกแพลง เป็นการแสดงถึงชั้นเชิง และลีลาภาษาที่สร้างจุดสนใจให้แก่ผู้ฟังอันจะนำไปสู่ความสนใจในเนื้อหาสาระของบทเพลง

2.1.3 คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ เป็นการนำเอาคำภาษาอังกฤษที่มีเสียงเหมือนคำเดิม หรือใกล้เคียงคำเดิมมาสื่อความหมาย เช่น

“เช็กให้ชัวร์ก่อนแชร์...เหมือนกับคุณไม่แคร่” (วันระยยะ)

“ฝึกกลกันดีกว่า” (วันระยยะ)

“เซฟดีเมืองไทย...ใส่แมสเฝ้าเวียกอยู่บ้าน...เจอโควิดจากคนซัดใกล้ ใช้เจลล้างมือ พ่นเด่ ก่อนไลน์”

(โควิดชา ลิมาทอดเต๋อ)

การนำคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมาใช้มักเป็นคำที่คนไทยคุ้นเคยอยู่แล้ว บางคำใช้แล้วสื่อความหมายได้ครอบคลุม และชัดเจนกว่าการใช้คำภาษาไทย นอกจากนี้ยังมีการใช้คำทับศัพท์ในลักษณะของคำสแลง คำภาษาปาก เพื่อสื่อถึงความใกล้ชิดระหว่างผู้ขับร้องกับผู้ฟัง รวมถึงเพื่อสร้างสีสันให้เนื้อเพลงมีความสนุกสนานมากขึ้น ดังนั้น การเลือกคำทับศัพท์มาใช้ในเนื้อเพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เพลงติดหูผู้ฟัง

2.1.4 การใช้คำภาษาไทยถิ่น เป็นภาษาย่อยที่ใช้พูดจากันในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมาย และทำความเข้าใจกันระหว่างผู้คนที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้น ๆ การใช้คำภาษาไทยถิ่นในบทเพลง ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น

เท่อนี้ (ครั้งนี้) บไปไส (ไม่ไปไหน) หน้าฮ้าน (หน้าเวที) เฮมาจ๊วด (เรามาสนุก) (โควิด ชีวิตต้องเดินต่อ)

แหลง (พูด) เลี้ยวหัวหลบ (เลี้ยวกลับ) ทำไหร (ทำอะไร) (กักตัวทั้งอำเภอ เพื่อเธอโควิด)

การนำคำภาษาไทยถิ่นมาใช้ในการประพันธ์เพลง เป็นการใช้คำตามภูมิปัญญาของผู้ขับร้อง เพื่อสื่อตัวตนความเป็นคนพื้นถิ่น และเจตนาให้ผู้ฟังซึ่งเป็นคนท้องถิ่นนั้น ๆ รู้สึกถึง

ความใกล้ชิด และมีลักษณะร่วมในความเป็นท้องถิ่นเดียวกัน อันจะส่งผลไปยังการรับรู้เนื้อหาสาระที่ต้องการนำเสนอในบทเพลงตามเจตนาที่ผู้ส่งสารต้องการ การใช้ภาษาไทยถิ่นในเพลงจึงช่วยสร้างความโดดเด่นให้แก่เนื้อหา และสร้างความมีส่วนร่วมระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารมากขึ้น

2.2 กลวิธีทางภาพพจน์ ภาพพจน์ หมายถึง ถ้อยคำที่ทำให้เกิดภาพ ทำให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อข้อความที่ได้ฟังอย่างกระจ่างชัด (ดวงใจ ไทยอุบล, 2552) การศึกษาคำนี้ผู้วิจัยนำเสนอกลวิธีทางภาพพจน์ตามลำดับที่พบ 7 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 ปฏิพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาด้วยการใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะบางคำถามอาจมีคำตอบปรากฏอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพื่อเรียกร้องความสนใจให้ผู้ฟังเกิดความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

“ห่างกันสักระยะหนึ่งจะได้ไหม” (วันระยะ)

“ต้องพบต้องเจอความทุกข์ยังไฉ่ แคไหน เพียงใด” (จะไม่ทิ้งกัน)

“เธอได้พักได้นอนกันบ้างหรือเปล่า...มีโอกาสนั่งลงกันบ้างไหม” (เธอ)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการให้คำแนะนำแบบตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังได้คิด และตระหนักถึงวิธีการรักษาความปลอดภัยทั้งต่อตัวเองและบุคคลใกล้ชิด ตัวอย่างที่สองเป็นการใช้คำถามที่ไม่อาจคาดเดาคำตอบได้ แต่ทำให้ผู้ฟังได้คิด และจินตนาการต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า ไม่สามารถหาจุดสิ้นสุดของสิ่งที่พบเจอได้ และตัวอย่างสุดท้ายเป็นการใช้คำถาม ที่แสดงความห่วงใยต่อบุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการดูแลรักษาผู้ป่วย เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ครุ่นคิดกับคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ และตระหนักถึงความเสียสละของบุคลากรทางการแพทย์

ภาพพจน์ประเภทปฏิพจน์สื่อความหมายให้ผู้ฟังได้คิดพิจารณาในคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบด้วยการใช้คำในลักษณะคำถาม คำถามเหล่านี้แม้ไม่ต้องการให้ผู้ฟังตอบ แต่ผู้ประพันธ์ก็ต้องการให้ผู้ฟังได้คิดหาคำตอบ หรือคิดใคร่ครวญต่อคำถามเหล่านั้น เพื่อเน้นย้ำเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ และเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเรื่องราวที่รับฟัง

2.2.2 อติพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวที่เกินจริง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นำมาใช้เพื่อให้เห็นอารมณ์อันลึกซึ้ง ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพที่ชัดเจนมากขึ้น เช่น

“เวลาเดินเข้าไปทั้งเขมสั่น และทั้งเขมยาว” (จะไม่ทิ้งกัน)

“กุมมือเธอไว้นับใจไม่หายไม่ห่าง” (ใกล้ใจ)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการกล่าวเกินจริง เพราะความเป็นจริงเป็นไปได้ที่เวลาจะเดินช้าหรือเดินเร็วไปกว่าภาวะปกติ การกล่าวเช่นนี้เพื่อสื่อความหมายให้รับรู้ถึงความทุกข์ยากที่กำลังเผชิญว่าหนักหนาจนทำให้รู้สึกว่าเวลาผ่านไปช้ามาก และตัวอย่างที่สอง เป็นการกล่าวเกินจริง เพราะความเป็นจริงเป็นไปได้ที่จะนำมือของผู้อื่นมาวางทับกับหัวใจตลอดเวลา การกล่าวเช่นนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรักที่คนหนึ่งมีให้อีกคน และพร้อมจะดูแลใกล้ชิดตลอดเวลา

ภาพพจน์ประเภทอติพจน์สื่อความหมายเน้นย้ำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการใช้คำเกินจริง เพื่อให้เห็นอารมณ์ที่ปรากฏในเนื้อเพลง และทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

2.2.3 อุปมา เป็นกลวิธีทางภาษาในการเปรียบเทียบ โดยนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกัน คล้ายกันมาเปรียบเทียบเพื่อเชื่อมโยงความคิดของผู้ฟังให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น เช่น

“ทุกข์ตั้งหลายคราถ้าเปรียบชีวิตของหมาที่โดนรุม” (วันระยะ)

“เราเหมือนเป็นกวางในฤดูล่าสัตว์ เหมือนหนังดราม่าที่ยากให้ภาพตัด” (จะไม่ทั้งกัน)

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการเปรียบเทียบชีวิตความทุกข์ของผู้ที่เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ดูเหมือนไม่มีทางออกหรือหนทางที่จะชนะได้ โดยเปรียบเทียบว่าเหมือนการเล่นเกมหมากรุกที่กำลังจะพ่ายแพ้ในเกม แต่สุดท้ายก็หาทางออกหรือหาวิธีเอาชนะได้ และตัวอย่างที่สอง เป็นการเปรียบเทียบการเผชิญหน้าของผู้คนในสถานการณ์อันเลวร้ายว่าเหมือนกวางที่ตกเป็นเหยื่อในฤดูกาลที่มนุษย์กำลังไล่ล่า เช่นเดียวกับที่โควิด 19 กำลังไล่ล่าหรือจ้องทำลายชีวิตมนุษย์ และยังเปรียบเทียบชีวิตที่กำลังตกอยู่ในห้วงทุกข์ที่ทำให้รู้สึกสะเทือนใจ หดหู่ใจ เป็นภาพที่ไม่อยากดู เหมือนกับการดูหนังที่มีตอนสะเทือนใจ หดหู่ใจจึงไม่อยากดูหรือไม่อยากให้เกิดขึ้น

ภาพพจน์ประเภทอุปมาสื่อความหมายให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น ด้วยการเปรียบเทียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้เข้าใจเหตุการณ์ มองเห็นภาพ และรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบผู้ที่เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 กับสิ่งต่าง ๆ

2.2.4 อุปลักษณ์ เป็นกลวิธีทางภาษาในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่กล่าวตรง ๆ แต่ใช้การกล่าวเป็นนัยให้เข้าใจ มักใช้คำว่า เป็น คือ ในการกล่าวเปรียบเทียบ เช่น

“เธอคือดอกไม้อยู่ในป่าเหงา เธอคือสีขาวในโลกสีดำ” (ผู้หญิงสีขาว)

บทเพลงข้างต้น เป็นการเปรียบเทียบบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเท เสียสละ ว่าเป็นเหมือนดอกไม้ซึ่งเป็นสิ่งสวยงามที่คอยเยียวยาให้พื้นที่ที่หม่นหมองเจียบเหงา ทุกข์เศร้า มีสีสัน มีชีวิตชีวามากขึ้น และยังใช้คำว่า สีขาวเพื่อสื่อถึงบุคลากรทางการแพทย์ว่า เป็นเหมือนความสว่าง ความบริสุทธิ์ ความดีงามที่อยู่ท่ามกลางโลกสีดำ นั่นก็คือโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ เพื่อสื่อให้เห็นว่าในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังมีสิ่งดีงามปรากฏอยู่ เป็นการสร้างความหวังให้แก่ผู้ที่ประสบภาวะวิกฤติจากสถานการณ์อันเลวร้ายที่เกิดขึ้น

ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์สื่อความหมายให้เข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนขึ้น ด้วยการเปรียบเทียบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นได้กับสิ่งใด

2.2.5 บุคลาธิษฐาน เป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตเป็นเหมือนสิ่งมีชีวิต โดยให้สิ่งเหล่านั้นแสดงอาการต่าง ๆ ราวกับเป็นมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิต เช่น

“โลกนี้กำลังป่วย” (วันระยะ)

“วันนี้ดวงดาว ยังโปรยยิ้มมา” (วันใหม่ (สู่ COVID-19))

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้โลกซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิตมีอาการเจ็บป่วยเหมือนกับมนุษย์ เพื่อเน้นย้ำว่ามนุษย์ทั้งโลกต่างประสบปัญหาจากโควิด 19 ทำให้ มีผู้เจ็บป่วยทั้งทางกาย และทางใจจำนวนมากจนเสมือนคนทั้งโลกตกอยู่ในสภาวะของความเจ็บป่วยด้วยกันทั้งหมด และตัวอย่างที่สอง เป็นกลวิธีทางภาษาที่ทำให้ดวงดาวซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตสามารถส่งรอยยิ้มได้ เพื่อเป็นการให้กำลังใจว่ายังมีสิ่งมากมายที่อยู่รายล้อม กำลัง เฝ้ามอง และส่งกำลังใจเพื่อให้ทุกคนมีพลังใจที่เข้มแข็งสำหรับต่อสู้กับโควิด 19

ภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐานสื่อความหมายเน้นย้ำให้ผู้ฟังรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยการสร้างเหตุการณ์เกินจริงที่ทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตมีตัวตน มีความรู้สึกเหมือนสิ่งมีชีวิต ทำให้เรื่องราวที่น่าเสนอมีชีวิตชีวา และเร้าอารมณ์ได้มากขึ้น

2.2.6 ปฏิภาคพจน์ เป็นกลวิธีทางภาษาที่นำคำที่มีความหมายขัดแย้งกันมาวางไว้ใกล้กัน ทำให้ความหมายมีความลึกซึ้งมากขึ้น เช่น

“ไม่ว่ารวดเร็วหรือจน...จะช้าหรือเร็ว...ถูกผิด” (โคโรนา)

“ทั้งหลับตื่นให้ชีวิตนี้ให้มีคุณค่า” (ใจถึงใจ (สู่ COVID-19))

บทเพลงข้างต้นตัวอย่างแรก เป็นการใช้คำตรงกันข้ามที่เกี่ยวกับฐานะทางสังคม ร่ำรวย – ยากจน เกี่ยวกับระดับของการเคลื่อนไหว ช้า – เร็ว และเกี่ยวกับการกระทำ ถูก – ผิด เพื่อเน้นย้ำว่าทุกคน ทุกการเคลื่อนไหว และทุกการกระทำของมนุษย์ต่างประสบกับภาวะวิกฤติจากโควิด 19 เช่นเดียวกัน และตัวอย่างที่สอง เป็นการใช้คำตรงข้ามที่เกี่ยวกับธรรมชาติของร่างกาย หลับ – ตื่น เพื่อเน้นย้ำว่าทุกช่วงเวลาของชีวิตควรทำตนให้มีคุณค่า เป็นต้น

ภาพพจน์ประเภทปฏิภาคพจน์สื่อความหมายเน้นย้ำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ชัดเจนขึ้น

2.2.7 นามนัย เป็นกลวิธีทางภาษาด้วยการใช้ความหมายแฝง กล่าวถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้ความหมายเป็นอย่างอื่น เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นภาพอีกภาพหนึ่งที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร เช่น

“*นักรบในชุดขาว*” (นักรบในชุดขาว)

“*นักสู้ชุดขาว นักรบเสื้อกาวน์*” (นักรบเสื้อกาวน์)

“*คุณหมอ พยาบาล มดงานนิรนามแห่งสาธารณสุข*” (รวมใจไทยข้ามโควิด 19)

การใช้นามนัยทั้ง 4 คำ กล่าวถึงบุคลากรทางการแพทย์ที่สวมชุดแพทย์ พยาบาล หรือชุดเสื้อกาวน์ที่มีลักษณะเป็นเสื้อคลุมยาวสีขาว ได้ทำหน้าที่รักษาผู้ป่วยด้วยการต่อสู้กับเชื้อไวรัส จึงเสมือนเป็นนักรบหรือนักสู้ที่ต่อสู้กับศึกสงคราม ส่วนคำว่า “มดงานนิรนามแห่งสาธารณสุข” เป็นคำที่สื่อความหมายถึงบุคลากรในหน่วยงานสาธารณสุขที่ทำหน้าที่หลักในการป้องกันศัตรู หมายถึงเชื้อไวรัสโควิด 19 เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความปลอดภัยของประชาชน โดยสื่อด้วยคำว่า “มดงาน” และในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์ทำงานอย่างหนักนั้น ประชาชนกลับไม่รู้เลยว่าคนที่คอยช่วยเหลือ และปกป้องพวกเขาคือใคร โดยสื่อด้วยคำว่า “นิรนาม”

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าพบว่า บทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 จำนวน 41 เพลง สื่อความหมาย 2 ลักษณะ ได้แก่ การสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 พบจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบมากที่สุด จำนวน 22 เพลง ลำดับต่อมา คือ การให้กำลังใจผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ

โควิด 19 การปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ และอาการของผู้ป่วย COVID-19 และ 2) การสื่อความหมายด้านการใช้ชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 พบจำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 สภาพสังคมที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 การให้ความช่วยเหลือ และสร้างความสามัคคี พบในจำนวนที่เท่ากัน คือ จำนวน 10 เพลง และลักษณะการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ พบน้อยที่สุด จำนวน 3 เพลง ส่วนกลวิธีการใช้ภาษานั้น กลวิธีทางศัพท์ มีลักษณะที่โดดเด่น 4 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ การเล่นคำ การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และการใช้คำภาษาไทยถิ่น และกลวิธีทางภาพพจน์ พบลักษณะที่โดดเด่น 7 ลักษณะ ได้แก่ ปฏิพจน์ อติพจน์ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิภาพพจน์ และนามนัย

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาในด้านการสื่อความหมายในบทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 พบว่า บทเพลงจำนวนมากมีการสื่อความหมายด้านการต่อสู้โรคโควิด 19 โดยเฉพาะการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่พบมากที่สุด รองลงมา คือ การให้กำลังใจผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 และการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คน ทั้งด้านความปลอดภัย ในการใช้ชีวิต และด้านเศรษฐกิจ โดยมีบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นที่คาดหวังว่าบุคลากรเหล่านี้จะช่วยให้สถานการณ์อันเลวร้ายคลี่คลายไปในทางที่ดี นอกจากนี้จะเห็นว่าการให้กำลังใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องมีให้กันกันในสภาวะคับขันเช่นนี้ เมื่อพิจารณาการศึกษาการนำเสนอเนื้อหาจากบทเพลงที่กล่าวถึงสถานการณ์ไม่ปกติในสังคมไทย จากงานวิจัยของ ดวงรัตน์ คูหเจริญ (2557) เรื่อง “เนื้อหาและภาษาในเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554: ภาพสะท้อนสังคมไทย” พบว่า บทเพลงดังกล่าวมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของการให้กำลังใจมากที่สุดเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติและผู้คน การให้กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมอบให้กัน

2. ผลการศึกษาในด้านกลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 ผู้ประพันธ์เพลงมีกลวิธีการใช้ภาษาทั้งกลวิธีทางศัพท์ และการใช้ภาพพจน์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและเข้าถึงบทเพลงโดยง่าย รวมทั้งโน้มน้าวใจให้คล้อยตามเรื่องราวที่สื่อถึงสถานการณ์

การแพร่ระบาดของโควิด 19 ในประเด็นของกลวิธีทางศัพท์ พบว่า ใช้แนวทางการประพันธ์เพลงลักษณะเดียวกับเพลงที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 (ดวงรัตน์ คุหเจริญ, 2557) รวมถึงการศึกษาของ วสนันท์ อธิธิมัย (2558) เรื่อง “ภาษาและการสื่อความหมาย ในมิวสิควิดีโอของปาน ธนพร แวกประยูร” โดยผู้ประพันธ์เพลงมีการสรรคำให้ไพเราะ สละสลวย ส่วนการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ และการใช้คำภาษาไทยถิ่นในบทเพลงจะแตกต่างกันตามเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ ในประเด็นของการใช้ภาพพจน์นั้น มีผู้ศึกษาภาพพจน์ในบทเพลงอื่น ๆ เช่น พรอนันต์ ยอดจันทร์ (2557) เรื่อง “การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยสากลที่ขับร้องโดย ชรินทร์ นันทนาคร” พิษณุพงษ์ ญาณศิริ (2556) เรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมและวรรณคดีในเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2500 - 2550” โดยพบว่ามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมามากที่สุด ในขณะที่การศึกษาครั้งนี้พบว่ามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมยมากที่สุด และยังพบว่าภาพพจน์ประเภทนามนัยแม้พบน้อยที่สุดแต่มีความโดดเด่นที่สัมพันธ์กับบทเพลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 เพราะใช้สื่อความหมายถึงบุคลากรทางการแพทย์เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภาพพจน์ที่ปรากฏในบทเพลงสอดคล้องกับเนื้อหา และลีลาทางภาษาของผู้ประพันธ์เพลง ในขณะที่ ธนพล เอกพจน์ และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง “[ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 คือ ศัตรู : การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของคนไทย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน]” โดยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์พันทิปดอทคอม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มความหมายรูปคำอุปลักษณ์มีความสัมพันธ์กันในขอบเขตของมนทัศน์ศัตรู สะท้อนให้เห็นการทำความเข้าใจมนทัศน์เกี่ยวกับไวรัสโคโรนาที่มีความซับซ้อน เป็นนามธรรม ผ่านการรับรู้เชิงเปรียบเทียบด้วยมนทัศน์เกี่ยวกับศัตรูที่เป็นรูปธรรม สื่อความให้เข้าใจได้ง่าย โดยพบจำนวน 44 รูปคำ เช่น ฆ่า สร้างความเดือดร้อน หน่วยกล้าตาย สู้ แดกพ่าย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเรื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้คน สังคม รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำข้อมูล ไปใช้เป็นช่องทางในการแนะนำการใช้ชีวิต การป้องกันตนเองและคนรอบข้างจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ตลอดจนเกิดความกระตือรือร้นใจด้วยสุนทรียภาพของบทเพลงที่แม้สื่อเรื่องราววิกฤติในสังคม แต่แฝงไว้ด้วยความงาม และเนื้อหาสาระที่มีคุณค่า

2. ควรมีการศึกษาการนำเสนอเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ในสื่อประเภทอื่น เช่น การนำเสนอข่าวทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น และศึกษา ในประเด็นอื่น ๆ เช่น กลวิธีการนำเสนอข่าวการแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นต้น เพื่อให้เห็นมิติการสื่อสารในสถานการณ์ดังกล่าวในแง่มุมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). **9 วิธีหนี COVID-19**. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th>
- กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2563). **การตรวจวินิจฉัยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2563, จาก http://nih.dmsc.moph.go.th/data/data/64/covid/covid_lab16102020.pdf
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). **การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์. อ้างถึงใน De Saussure F. (1974). **Courses in General Linguistics**. London: Fontana.
- ศทวธ ไทย. (2562). การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตของไทยจากแนวพัฒนาการสู่การวิเคราะห์การประกอบสร้างวาทกรรมทางสังคม. **วารสารรัฐสมิแล**, 40(2), 15-27.
- ดวงใจ ไทยอุบุญ. (2552). **ทักษะการเขียนภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์.
- ดวงรัตน์ คูหเจริญ. (2557). เนื้อหาและภาษาในเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 : ภาพสะท้อนสังคมไทย. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**, 34(4), 75-91. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2563, จาก http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/344/75_91%20Tuangrat.pdf
- ธนพล เอกพจน์, วิรัช วงศ์กัณท์วัฒนา และ ปานปั้น ปลั่งเจริญศรี. (2563). [ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 คือ ศัตรู: การศึกษาอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของคนไทย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน]. **วารสารศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม**, 9(1), 1-37.
- พรอนันต์ ยอดจันทร์. (2557). **การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยสากลที่ขับร้องโดย ชรินทร์ นันทนาคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- พิชญพงษ์ ญาณศิริ. (2556). **ภาพสะท้อนสังคมและวรรณคดีในเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2500 - 2550**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตนนา ทิมเมือง และ ศรัญญูทิศา ชนะชัยภูวัฒน์. (2551). **การสื่อความหมายในบทเพลง เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- วสนันท์ อธิธิมีชัย. (2558). **ภาษาและการสื่อความหมายในมิลลิควิดีโอของปาน ธนพร แวกประยูร**. การค้นคว้าอิสระปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย เพื่อการพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจิตรา อาจบำรุง. (2553). **เพลงและนันทนาการ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- สุวรรณา งามเหลือ. (2562). **เนื้อหาและภาษาในบทเพลงถึง “พ่อ” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร**. **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**, 8(1), 1-28.